

تأثیر قصه‌گویی بر پرورش مهارت، هوش و فعالیت‌های اجتماعی دانش‌آموزان
فاطمه پودات*

چکیده

امروزه با پیشرفت‌های جهان در سطوح مختلف و مکانیزه شدن فرآیندها ایجاد مشاغل سخت و محدودتر شده است و این به معنی نیاز به خلاقیت‌های حاصل از تفاوت فردی را ایجاد می‌کند. با رویکردی دیگر امروزه در کشورمان ایران نیز نیاز به این خلاقیت‌ها احساس می‌شود، چراکه با وجود کاهش اشتغال، خام‌فروشی، عدم صادرات محصولات تولیدی و مشکلات این‌چنینی گریبان‌گیر این مرز و بوم شده است.

برای این منظور می‌توان به دو نهاد اصلی مرتبط با نسل آینده اشاره کرد که عبارتند از خانواده و آموزش و پرورش. برای پیشرفت هرچه بهتر و استفاده بهینه از توانایی‌ها نیاز به مدبران و فعالانی داریم که خانواده‌ها و معلمان را نیز تحت آموزش قرار دهند. در این مقاله سعی در بررسی راهکار مناسب جهت ایجاد خلاقیت در نسل‌های آتی توسط معلمان داریم که در اینجا یکی از راهکارهای مناسب را قصه‌گویی بیان می‌کنیم. قصه‌گویی با ایجاد قوه تخیل، توانایی تفکر خلاقانه و در نهایت توانایی خلاقیت، توان ایجاد نسلی با توانایی ابراز خلاقیت را دارد.

هدف و روش: در این مقاله با استفاده از بررسی مروری بر منابع، نتایج در نقاط مختلف را در راستای بهبود این هدف ارائه خواهیم کرد.

کلمات کلیدی: قصه‌گویی، توانایی اجتماعی، مهارت، هوش، راهبردهای شناختی

* کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، آموزش و پرورش، ناحیه یک بندرعباس.

Poudat.teach@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۲۵

مقدمه

قصه یا داستان روش آموزش غیر مستقیم تربیتی است که به یادگیری و درک عمیق کودک کمک میکند. بهترین زمان قصه گویی لحظ‌های است که ذهن کودک با آرامش نسبتاً کامل آمادگی درک و یادگیری درستی از موضوع مورد بحث را داشته باشد. (به نقل از حسن قاسم زاده، ۱۳۸۱) تحقیقات انجام شده، نشان می‌دهد که پیشرفت انسان مدیون خلاقیت و نوآوری می‌باشد که در ادامه دوام این پیشرفت بدون استفاده از خلاقیت غیرممکن می‌باشد. در وضع فعلی خلاقیت نه تنها یک ضرورت است بلکه برای بقا شرطی مهم می‌باشد. بنابراین نظام آموزشی باید به تربیت و پرورش افرادی تاکید کند که به حل خلاق مسائل پیش بینی نشده قادر باشند. [۱]

در پژوهش حاضر نگارنده درصدد است با مطالعات موردی به بررسی تأثیرات روش تدریس قصه گویی در رشد و پرورش هوش و خلاقیت، مهارت‌های زندگی و فعالیت‌های اجتماعی دوره ابتدایی بپردازد.

اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

از آنجایی که روش‌های تدریس در فرآیند یادگیری و رشد خلاقیت کودکان دوره ابتدایی تأثیر بسزایی دارند و نقش قصه گویی یکی از روش‌هایی است که باعث افزایش اعتماد به نفس، مهارت‌های زندگی و رشد فعالیت‌های اجتماعی کودکان خصوصاً در این دوره تحصیلی می‌گردد، بنابراین لازم است برنامه ریزان آموزشی و معلمین گرامی نسبت به این شیوه تدریس در جهت ارتقاء رشد اخلاقی و رفتارهای اجتماعی دانش آموزان بهره گرفته و استفاده لازم را برده باشند. با توجه به شرایط و امکانات موجود، قصه گویی تنها روشی است که بدون نیاز به ابزار و در هر مکان و ترتیب چیدمانی قابل اجرا می‌باشد و تنها مهارت قصه گو است که منجر به رشد و خلاقیت فراگیران در اکثر زمینه‌ها به ویژه در روابط اجتماعی و مهارت‌های زندگی می‌گردد. لذا برای کاهش تعارضات، اختلافات و نابسامانی‌های روانی در زندگی اجتماعی و داشتن جامع‌های توانمند، ضرورت دارد روش تدریس قصه گویی در دوره ابتدایی بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

اهداف اصلی

بررسی تأثیر شیوه تدریس قصه‌گویی در ارتقاء هوش، مهارت‌های زندگی و فعالیت‌های اجتماعی کودکان دوره ابتدایی

اهداف جزئی

بررسی تأثیر نقش قصه‌گویی بر مهارت‌های گفتگو و قدرت بیان کودکان دوره ابتدایی
بررسی تأثیر نقش قصه‌گویی بر رفتارهای اجتماعی کودکان دوره ابتدایی
بررسی تأثیر نقش قصه‌گویی بر افزایش اعتماد به نفس و روابط دوستی کودکان دوره ابتدایی

سوال اصلی

چگونه می‌توان به روش تدریس قصه‌گویی، هوش، مهارت‌های زندگی و فعالیت‌های اجتماعی کودکان دوره ابتدایی را پرورش داد؟

سوالات فرعی

روش تدریس قصه‌گویی چه تأثیری بر مهارت گفتگو و قدرت بیان کودکان دوره ابتدایی دارد؟
روش تدریس قصه‌گویی چه تأثیری بر رفتارهای اجتماعی کودکان دارد؟
روش تدریس قصه‌گویی چه تأثیری بر اعتماد به نفس و روابط دوستی کودکان دوره ابتدایی دارد؟

مروری بر منابع

پیشرفت انسان مدیون خلاقیت و نوآوری می‌باشد که در ادامه دوام این پیشرفت بدون استفاده از خلاقیت غیرممکن می‌باشد. در وضع فعلی خلاقیت نه تنها یک ضرورت است بلکه برای بقا شرطی مهم می‌باشد. بنابراین نظام آموزشی باید به تربیت و پرورش افرادی تاکید کند که به حل خلاق مسائل پیش‌بینی نشده قادر باشند. [۱]

در فرهنگ روانشناسی سیلامی خلایقیت، همان تمایل و ذوق به تولید و ایجاد می‌باشد که همه افراد در همه سنین دارای این اصل بطور بالقوه موجود می‌باشد. [۲] تورنس معتقد است خلایقیت عبارتست از فرآیند احساس مشکلات و مسائل، اختلاف نظر درباره اطلاعات، خطا کردن از در عناصر و عوامل اشیاء، حدس زدن و تشکیل فرضیه‌ها درباره این کمبودها، ارزیابی و آزمایش این حدس‌ها و فرضیه‌ها، احتمالاً اصلاح و آزمایش مجدد آنها و نهایتاً مرتبط ساختن نتایج است. [۳] دوران کودکی نقش حساس و تعیین کننده در زندگی انسان دارد و توجه به این دوران به قدری مهم است که اولاً دوران کودکی را روانشناسان و صاحب نظران تعلیم و تربیت غالباً به عنوان اساسی ترین دوره در شکل گیری شخصیت انسان دانسته اند، دوم اینکه پژوهشگران وجود تعارضات، اختلالات و نابسامانی‌های روانی در این سن را عوامل اصلی در بروز مشکلات در سراسر زندگی فرد می‌دانند. [۴]

در شرایط کنونی جامعه و با وجود تحولات شگفت انگیز هزاره سوم میلادی باید مهارت تفکر و خلایقیت را برای تصمیم گیری مناسبتر و حل مسائل مختلف جامعه با توجه به توانایی‌های فردی و، بهبود بخشیم. افراد تحت تعلیم باید مهارت‌های پژوهشی، حل مسئله و روحیه جستجو را در خود افزایش دهند که این بیانگر مسئولیت سنگین خانواده و مراکز آموزشی بخصوص آموزش و پرورش می‌باشد. مراکز آموزشی از یک سو باید اطلاعات مورد نیاز دانش آموزان را به آنان آموزش و از منظری دیگر باید زمینه ایجاد خلایقیت، رشد و استفاده جهت دار و صحیح از این استعداد و توانایی را فراهم کند. [۵]

قصه گویی یک روند بسیار مهم برای افزایش مهارت‌های اجتماعی کودکان محسوب می‌شود که این عمل ابتدا باید در خانواده تحقق یابد. باور کارشناسان بر این است که تعامل و گذراندن وقت و ایجاد یک رابطه قوی عاطفی بین والدین و فرزندان اهمیت بسیار زیادی در رشد روانی کودک دارد. [۶]

این ارتباط نه تنها باعث رشد فکری کودک بلکه رشد اجتماعی آن کودک را نیز شامل می‌شود. [۷] رابطه کودک با والدین به عنوان یک عامل حمایتی، می‌تواند از تاثیر بسیاری از

خطرات در آینده‌ی کودک نیز جلوگیری کند. [۸] نکته مهم اینجاست که اکثر والدین تعامل مناسبی نداشته و از لحاظ عاطفی با فرزندان خود فاصله زیادی دارند. [۷]

فرض اساسی در تربیت و آموزش مهارت‌های اجتماعی این است که فقر مهارت‌های اجتماعی موجب منزوی شدن و یا طرد شدن فرد از دیگران می‌شود. [۹] کی^۱ و همکاران در سال ۲۰۰۶ نتایج تحقیقات خود را بدین صورت بیان کردند:

یک پنجم از کودکان پیش دبستانی بخصوص سن ۴-۶ سال دارای مشکلات رفتاری هستند که به همین علت هدایت مستقیم و آموزش فراگیر مهارت‌های اجتماعی در مدارس ابتدایی و سنین پایین باعث پذیرش اجتماعی فرد در مراحل بالاتر خواهد شد. قابلیت اجتماعی در روابط بین فردی تاثیر دراز مدت مهمی بر کارکرد روان شناختی و تحصیلی و سازشی دارد. [۱۰، ۱۱]

مهارت اجتماعی ضعیف و مشکلات ارتباطی با همسالان، خانواده و معلمان با بسیاری از شکل‌های سایکوپاتولوژی شامل افسردگی، اختلالات در رفتار مهار یافته، هراس اجتماعی، نشانگان اوتیسم و اسپرگر و شروع زود هنگام اسکیزوفرنی مرتبط هستند. [۱۱]

کودکانی که از مهارت‌های اجتماعی برخوردار هستند اجتماعی تر بوده، مشارکت بیشتری داشته، اعتماد بنفس و نوع دوستی بیشتری نیز دارند و در نتیجه کمتر تنها می‌مانند اما در طرف مقابل کودکان با مهارت اجتماعی کمتر، کمتر تنها می‌مانند و دوستان بیشتری نیز دارند. [۹] لذا یکی از مهمترین مسائل در این خصوص شیوه آموزش مهارت‌ها اجتماعی می‌باشد.

یک نکته اصلی و دارای اهمیت در مبحث خانواده آموزش والدین برای قصه‌گویی می‌باشد زیرا با این کار روابط بین والدین و کودکان بهبود یافته و از طرف دیگر با اینکار سرعت پرورش خلاقیت و ذهنی کودکان را نیز می‌توان افزایش داد. این موضوع بقدری اهمیت دارد که می‌تواند بنیان خانواده را مستحکم و احترام و یادگیری را به دنبال داشته باشد. این موضوع یک مسئله مهم بوده که نیاز به پژوهش‌های متعدد در این زمینه دارد.

^۱ Key

در جهان امروز پرورش خلاقیت یک مجبور مهم از نظام آموزشی است و معلمان نقش اساسی در رشد یا سرکوب خلاقیت دانش آموزان دارند. روانشناسان پرورشی معتقدند معلمان می توانند شیوه های تفکر خلاق و راه تقویت توانایی های خلاقانه را به افراد به ویژه کودکان و نوجوانان بیاموزند زیرا فرض بر این است که کودکان دارای اشتیاق ذاتی برای کشف می باشند که باید آموزش این اهم را تغذیه کند. [۱۲]

بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی که چهارچوب متداولترین مهارت های اجتماعی را حاصل می کند، الگوسازی اجتماعی روشی است که به کمک آن بویژه در سال های رشد، اکثر رفتارهای اجتماعی را می توان آموزش داد. [۱۳]

در حالت آموزش سنتی، آموزش یک مهارت تنها در صورت دستورالعمل مستقیم درباره نحوه عمل در یک موقعیت خاص می باشد و این به معنی عدم انعطاف پذیری مناسب برای به کارگیری مهارت در موقعیت های جدید می باشد. [۱۴]

در حال حاضر آموزش و یادگیری را در صورتی به عنوان یک فرآیند منظم و هدفمند بیان می کنند که یک تعامل و مشارکت بین مربی و متربیان ایجاد شده باشد. در میان روش های تدریس که فعالسازی و درگیر کردن فراگیران در آنها یکی از اصول کار است، قصه گویی نقش و جایگاهی ویژه را دارد. [۱۵] این روش دارای انعطاف پذیری مناسب بوده و در واقع این روش می تواند برای گروه های مختلف افراد با خصوصیات مختلف و متفاوت به کار گرفته شود. [۱۶]

داستان و قصه ها توانایی رساندن مفاهیم ارزشی و اخلاقی جامعه شامل همدردی، شجاعت و بخشندگی را داشته و از طریق تقویت و تنبیه جانشینی تفاوت بین رفتار خوب و بد را نشان دهند. قصه ها می توانند بصورت غیرمستقیم باعث رشد و سواد آموزی عاطفی و درک اجتماعی بهتر شود. داستان ها با ترسیم تصویر در ذهن شنونده باعث ایجاد تفکر دیداری برای رشد خلاقیت می شوند. [۱۱]

با شنیدن قصه ذهن بصورت فعال درگیر می شود و کنجکاوی فرد را به انگیزه های برای یادگیری تبدیل می کند و در نهایت مطالب آموخته با این روش (قصه گویی) کمتر دچار فراموشی می شوند. [۱۱] بطور کلی یافته ها بیانگر این موضوع می باشد که قصه گویی ابزاری بسیار قدرتمند

در روابط انسانی، روان‌درمانی، آموزش و پرورش، خانواده، هنر و بطور کلی در زندگی می‌باشد. [۱۷]

داستان‌هایی با مضمون اجتماعی نیز کاربرد موفقیت‌آمیزی در رفتارهای اجتماعی و سایر نیازهای رفتاری کودکان دارد که مثال آن را می‌توان کنترل خشم و عصبانیت، مهارت اجتماعی، پیشگیری از سوء استفاده جنسی، طلاق و مرگ می‌باشد. [۱۸]

مطالعات هاگرت در سال ۱۹۹۹ میلادی نشان داده که قصه‌گویی تأثیر چشمگیری در بهبود روابط بین کودک و والدین اتفاق افتاده اما در پژوهش جمالی فیروزآبادی و همکاران در سال ۱۳۹۲ (ه.ش) و پژوهش جمهوری در سال ۱۳۸۴ (ه.ش) بصورت هم سو اظهار داشتند که با وجود بهبود رشد خلاقیت کودکان در راستای توانایی‌های فردی، شاهد بهبود قابل توجه در روابط کودکان با والدین نخواهیم بود که این موضوع را می‌توان ناشی از ارتباط اشتباه بین والدین و فرزندان یا تغییر در نسل‌ها دانست. [۱۱، ۱۹، ۲۰] البته برای این منظور پیشنهاد می‌شود که تأثیر قصه‌گویی والدین و تأثیر نسل جدید در این زمینه مورد بررسی مجدد قرار گیرد.

در پژوهشی دیگر در سال ۱۳۹۲ (ه.ش) توسط آرزو لاریجانی، تأثیر قصه‌گویی بر رشد ذهنی و تفکر خلاقانه دانش‌آموزان ششم دبستان بیان شد که یافته‌ها نشان از ثمر بخشی در افزایش خلاقیت دانش‌آموزان می‌باشد. این نتایج همسو با سایر پژوهش‌ها در محل‌های دیگر (داخلی و خارجی) می‌باشد. [۲۱]

در این راستا بیان شده است که بهره‌گرفتن از هنر قصه‌گفتن خلاق می‌تواند یک ارتباط دو جانبه و متقابل بین قصه‌گو و شنونده باشد که قصه‌گو باید با بهره‌گیری از فنون قصه‌گویی و با تحریک قوه تخیل مخاطبان تأثیر متقابل، پیام خود را به شکل نو و جدید به شنوندگان انتقال دهد. در نهایت این موضوع باعث افزایش خلاقیت کودکان شده و دلیل اصلی این امر محصول ذهنیت یک جمع بودن قصه‌می‌باشد که این یعنی قصه بصورت شفاهی بوده و کودکان پس از هربار شنیدن بازگویی می‌توانند متناسب با نیاز خود در آن‌ها تغییر ایجاد کرده و با اینکار آرزوها و ایده‌های خود را در قالب قصه‌ها بیان و امید به تغییر و تحول داشته باشند. از این رو قصه‌گویی توسط لاریجانی نوعی بحث و برون‌ریزی افکار و اندیشه‌ها بیان شده که خلاقیت را به همراه دارد. [۲۱]

در پژوهشی دیگر در سال ۱۳۹۵ (ه.ش) روی ۱۹۳۰ دانش‌آموز پنجم دبستان تحقیقی صورت گرفت که علوی لنگرودی اظهار کرد که قصه‌گویی بر عملکرد دانش‌آموزان تاثیر دارد و این تاثیر بصورت معنادار و چشمگیری عملکرد تحصیلی را بهبود می‌بخشد. این پژوهش با پژوهش‌های هم نوع دارای هم‌سوئی معرفی شده و با نتایج حاصل از فرضیه‌های اول نتایج بیانگر تاثیر روش‌های خلاقانه بر رشد و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد. از طرفی با وجود فرضیه‌های بعدی بیانگر افزایش نمرات حاصل از قصه‌گویی و نمایش خلاقانه می‌باشد که این موضوع نیز با پژوهش‌های دارای یک هدف، همسو می‌باشد. [۲۲]

در ادامه علوی لنگرودی بیان کرد که برای تبیین یافته‌ها می‌توان گفت دانش‌آموز هنگام انجام قصه‌گویی و نمایش خلاق با موضوعات بسیاری روبرو می‌شود و از طرفی چون کنترل اجرا را در دست دارند، تلاش می‌کنند که راه‌های تازه‌ای ایجاد و ایده خود را به مرحله عمل در آورند. در واقع با اینکار به افزایش عامل ابتکار و خلاقیت خود دست می‌زنند. آنها با سرگرم شدن می‌توانند قوه تخیل خود را رشد دهند و از آنجایی که موضوعات مطرح شده انعطاف پذیر بوده و از ساخت مشخصی برخوردار نیستند، شرایط لازم برای افزایش خلاقیت دانش‌آموزان فراهم آورده و میزان توانمندی آنها در دروس انشاء و هنر افزوده می‌شود و البته باید به این موضوع توجه کرد که رشد خلاقیت و بهبود عملکرد تحصیلی نیازمند ایجاد بستر مناسب می‌باشد. [۲۲]

در پژوهشی دیگر توسط افشاری در سال ۱۳۸۵ (ه.ش) بیان شده که قصه‌گویی همانند لبخند، زبان مشترک در دنیا محسوب می‌شود که هر یک به شکلی آن را بازگو می‌کنند. قصه درهای تازه‌ی بیان و ادای مقصود را بر روی کودکان باز می‌کند و وسایل و ابزار کاملاً متفاوتی برای بازگو کردن تجربه‌ها، احساسات و مشاهدات را در اختیار آنها قرار می‌دهد. وی با بیان اینکه کودکان در تنهایی با وجود قصه سفر عاطفی بسیار خوبی در آرزوها و ایده‌های خود به دست می‌آورد به این نتیجه رسید که قصه‌گویی باید از وظایف اصلی معلمان و مربیان در آموزش و پرورش باشد. [۲۳]

قصه‌گویی در ابتدا برای سرگرمی بیان شده اما از نظر تاریخی قصه‌گویی علاوه بر سرگرمی کاربرد مهمتری نیز دارد و این کاربرد را می‌توان تربیت کودکان دانست. به عنوان مثال قصه بزنگوله پا به کودکان این موضوع را گوشزد می‌کند که از غریبه‌ها برحذر باشند. [۲۳، ۲۴]

افشاری در ادامه بیان می‌کند که قصه‌گویی فرآیندی است که در همه قشرها صورت می‌گیرد اما مخاطبان اصلی آن کودکان و نوجوانان می‌باشند. از طرف دیگر وی تعلیم و تربیت بچه‌ها را هدف اصلی نظام آموزش و پرورش بیان می‌کند و استفاده از این شیوه در دوره‌های پیش دبستانی و دبستانی را ضروری و از برنامه‌های کاری مورد نیاز معلمان قلمداد می‌کند، در ادامه و در دوره‌های بالاتر این شیوه را به عنوان فعالیت ضمنی و ابتکاری بعضی معلمان بشمار می‌آورد.

افشاری بیان کرد که در مدرسه معمولاً فرآیند تفکر را یاد نمی‌دهیم، بلکه نوع یا انواعی از افکار را آموزش می‌دهیم و به همین جهت، قدرت تامل و اندیشه درباره مسائل را از دانش‌آموز می‌گیریم. یکی از تاثیرات مهم قصه‌گویی در همین وادارسازی دانش‌آموزان به تفکر و تامل می‌باشد که در پایان یک قصه و بطور ناخودآگاه گریبان ذهن او را می‌گیرد.

یکی دیگر از مشکلاتی که افشاری به آن اشاره دارد موضوع نحوه ارائه قصه‌گویی می‌باشد بطوری که متاسفانه استفاده از قصه در نظام آموزشی، بیشتر بصورت خواندن آن از روی متن توسط معلم می‌باشد و تنها در پیش دبستانی و آن هم به دلیل ناتوانی بچه‌ها در خواندن، مریبان ناگزیر از قصه‌گویی می‌باشند. در نهایت افشاری از طرفی قصه‌گویی را یک روش کار و از طرف دیگر یک ارزش بیان می‌کند. [۲۳]

قصه‌گویی براساس یک روش را یک شیوه تدریس، آموزش غیر مستقیم، مهارت یابی در گفتگو و نیاز نداشتن به ابزار معرفی می‌کند. در این حالت می‌توان گفت که کودکان در زمان قصه‌گویی دارای حواس جمع تر، دقت و آرامش خاص می‌باشند که در عادت دادن آن‌ها به همواره خوب شنیدن بی تاثیر نیست. در واقع کودکان با شنیدن هر قصه این نکته را جس می‌کنند که بهتر است بیش از گفتن بشنوند و قبل از بیان تفکر کنند.

یک نکته مهم در شیوه تدریس قصه‌گویی وابسته نبودن قصه‌ها به نژاد، زبان، سیاست و حتی دین خاص می‌باشد و به همین علت پیام آن‌ها برای تمام انسان‌ها می‌باشد. هدف آنها کمک به شخصیت

سازی کودکان و نه عالم ساختن آنهاست و این چیزی است که در کنار آموزش‌های رسمی و علمی بشدت مورد نیاز است. [۲۳]

بخشی از عوامل تاثیر گذار در کاهش بازدهی و افت تحصیلی در نظام آموزشی، مربوط به کمبودهای امکانات و تجهیزات می‌باشد و نظام آموزشی بدون استفاده از این ابزار چندان قادر به تحقق اهداف خود نخواهد بود. قصه‌گویی در میان روش‌های بسیار، تنها روشی است که از به کارگیری ابزار بی نیاز می‌باشد زیرا یک قصه گو با داشتن مهارت لازم می‌تواند دانش‌آموزان را در هر محل و به هر ترتیبی نشانده و قصه بگوید. اگرچه این روش در بسیاری از درس‌ها و پایه‌ها کاربرد عملی ندارد اما در تقویت روحیه، افزایش نشاط و کاهش خستگی ناشی از یادگیری بی تاثیر نیست. [۲۳]

برای قصه‌گویی به عنوان ارزش افشاری بیان کرد که قصه‌گویی را می‌توان بصورت تهذیب اخلاق، تفکر خلاق، تحسین میراث و رشد تفاهم در کودکان نمود کرد. برای تربیت بچه‌ها به عنوان انسان‌های نمونه در آینده ضروری است که اخلاق و گزاره‌های اخلاقی به خوبی در روش و کردار اجتماعی آنها حاضر و نفوذ لازم را داشته باشد. مسئولیت پذیری، احترام به قانون، رعایت حقوق شهروندان، حفظ محیط زیست، احترام به دیگران و امثال آن از جمله مواردی است که در آموزش اخلاقی حاصل می‌شود و به همین علت ما قبل از هر چیز ابتدا به یک جامعه اخلاقی نیاز داریم و برای این منظور می‌توان قصه دهقان فداکار را نام برد که ارزش فداکاری را در کودکان بیدار می‌کند. [۲۳]

تحقیقات نشان داده که اگرچه همه افراد دارای نبوغ علمی یا هنری نیستند اما اکثر افراد می‌توانند طوری تربیت شوند که در برخورد با مسائل بهترین راه حل را پیدا کنند. نیاز این فرآیند، طراحی نظامیست که در آن دانش‌آموزان به کتاب درسی معلم محدود نشوند، اصرار مداوم بر استفاده از روش‌های قدیمی متکی بر تکرار تقلید در آموزش اتفاق نیفتد و در نهایت از سوالات و شبهه‌های احتمالی دانش‌آموز جلوگیری نشود. [۲۳]

افشاری در ادامه بیان می‌کند که متاسفانه نظام آموزشی قدیمی ما مجال و مقامی برای رشد و تقویت خلاقیت و اندیشه‌های خلاق قائل نیست. به گفته کریمی در سال ۱۳۸۲ (ش.ه) نظام آن

زمان بیشتر به ما می‌آموزد که چطور نخواند و فکر نکرد و در این وضعیت قصه‌گویی می‌تواند و باید در زمینه‌سازی رشد تخیل، احساس و تفکر ایجاد کند. در پایان افشاری بیان می‌کند که نظام آموزشی ما از دو سابقه ایرانی و اسلامی برخوردار می‌باشد و ظهور اسلام، زندگی پیامبر، سرگذشت ائمه و دوران پادشاهی، جنگ‌ها و... در بسیاری متون ادبی، قرآن و حافظه‌های تاریخی ما ثبت شده است که قصه‌هایی با نکات و پیام‌های اخلاقی و انسانی بسیار می‌باشند و رساندن این عقبه به گوش دانش‌آموزان از وظایف نظام آموزشی می‌باشد. [۲۳،۲۴]

قصه‌گویی علاوه بر هم‌زبانی و هم‌صحبتی خاص خود، نوعی همدلی نیز می‌باشد. ایجاد رابط‌های صمیمانه و دوستانه بین شخص قصه‌گو و شنوندگان اتفاق می‌افتد که این موضوع بدون هیچگونه اجبار و دستوری ایجاد شده است. در طول قصه‌گویی کسی به کسی نمی‌خندد، بلکه همه با همدیگر می‌خندند و این از بهترین رفتارهای انسانی می‌باشد که حاصل آن روابط عاطفی و دوستی‌های جدید شکل می‌گیرد و کینه‌های احتمالی خود به خود برطرف می‌شود و در نتیجه آن رشد تفاهم بین کودکان صورت می‌گیرد. [۲۳،۲۵]

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به مطالب بیان شده قصه‌گویی یک شیوه تدریس مهم بخصوص در سنین پایین می‌باشد. این شیوه آموزش می‌تواند توسط والدین و معلمان برای کودکان اجرا شود که ثمره اصلی آن رشد خلاقیت و پرورش ذهنی مخاطب می‌باشد. امروزه با توجه به نیاز روزافزون به خلاقیت و ایده‌های نو برای بقا در عرصه تجارت و بهبود کیفی جامعه اجتماعی، قصه‌گویی باید با جدیت بیشتری انجام شود. از طرف دیگر این موضوع در مناطق محروم اهمیت بیشتری می‌یابد چراکه با نبود و یا کمبود امکانات فرصت‌ها آموزشی و قدرت آموزشی کمتر شده و مهمترین راه مقابله ایجاد بستر مناسب برای خلاقیت را می‌توان قصه‌گویی معرفی کرد.

در هر مزگان با وجود مناطق محروم متعدد، نیاز به مریبان توانمند برای این امر محسوس می‌باشد و استفاده از این شیوه تدریس می‌تواند گام آغازین خوبی برای پیشرفت استان در نظر گرفت. با قصه‌گویی می‌توان افزایش تمرکز، پرورش فکری، افزایش مهارت، رساندن مفهوم اخلاق، تفکر

خلاق، تحسین میراث، کاهش خستگی ناشی از درس و یادگیری و... را حاصل کرد که با گذشت سالها و افزایش سن نسل تحت تعلیم با این شیوه می توان جامع های بهتر و سرشار از خلاقیت و توانایی در کنار ارزش ها ایجاد کرد.

پیشنهادات کاربردی

در راستای نتایج پژوهش حاضر با توجه به آثربخش بودن نقش قصه گویی در ارتقای رشد خلاقیت و پرورش ذهنی کودکان دوره ابتدایی توصیه می شود معلمان این شیوه ی تربیتی را جدی گرفته و در برنامه های تدریس خود بگنجانند.

قصه گویی شیوه های از تدریس غیر مستقیم است که مهارت گفتگو، قدرت بیان دانش آموزان دوره ی ابتدایی را تقویت می کند. لذا بهتر است در تدریس آن از خود کودکان بهره گرفت و آنان را در این زمینه فعال کرد.

آنچه به نظر می رسد نقش خانواده در تربیت کودکان مؤثر است بنابراین پیشنهاد می شود برنامه های مدون جهت آموزش خانواده ها برای تکمیل فرآیند قصه گویی معلم ارائه شود. با توجه به عدم وابستگی شیوه تدریس قصه گویی به نژاد، زبان، سیاست و دین بهتر است از شخصیت های بومی _ محلی در این زمینه بهره گرفت.

مراجع

- [۱]- تورنس، ای. پال. خلاقیت. مترجم حسن قاسم زاده. (۱۳۸۱). تهران: نشر دنیای نو.
- [۲]- Robinson, J. R. (۲۰۱۰). Webeates Dictionary Definitions Of Creativity, OnlineJournal of Workforce Education and Development, Volume III, Issue ۲ – Summer.
- [۳]- ناهید رادبخش و همکاران، (۱۳۹۲)، اثر بازی و قصه گویی بر افزایش خلاقیت کودکان.
- [۴]- دادستان، پریخ. (۱۳۸۸). ارزیابی شخصیت کودکان. تهران: انتشارات رشد.

- [۵]- Daykin, N. McClean. S & Bunt.L. (۲۰۰۷). Creativity, identity and accounts of music therapy in cancer care, *Health, healing: participants* ۱۱(۳), ۳۴۹ – ۳۷۰.
- [۶]- بلوم کویست، مایکل لیل، ۱۳۸۳، مهارت‌های سازگاری با کودکان ناسازگار، ترجمه علاقه‌بندراد، جواد، تهران: سنا.
- [۷]- هنری. مارگارت، ۱۳۸۶، کودکان، والدین، مریبان ترجمه پرنیانی. مینو، تهران: خجسته.
- [۸]-Lezin, N.L, Rolleri, L.A.,& Taylor, J (۲۰۰۴). Parent –Child connectedness :Implications for research, interventions and positive impacts on adolescent health. Bridge project, ETR Associates.
- [۹]- جان بزرگی. مسعود و همکاران، ۱۳۸۷، آموزش اخلاق، رفتار اجتماعی و قانون‌پذیری به کودکان، تهران: ارجمند.
- [۱۰]- Kay, J. (۲۰۰۶). *Managing Behaviour in the Early years.* Continuum New York.
- [۱۱]- محمود جمالی فیروز آبادی، آزاده آفایی میبدی، ۱۳۹۲، تأثیر قصه‌گویی بر مهارت‌های اجتماعی و رابطه با والد کودکان پیش دبستانی.
- [۱۲]- تورنس، (۱۳۷۳)، استعدادها و مهارت‌های خلاقیت. مترجم حسن قاسم زاده. تهران: انتشارات دنیای نو.
- [۱۳]- کارتلج. جی، میلبرن، جی. اف. ۱۳۸۵، آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان، ترجمه نظری نژاد. محمود حسین، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- [۱۴]- تویسرکانی. مهدی، ۱۳۸۶، اثر بخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی مبتنی بر قصه در کاهش نشانه‌های اختلال سلوک دختران دبستانی ۱۶ و ۱۱ ساله، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم بهزیستی و توان بخشی.
- [۱۵]- فضلی خانی. منوچهر، ۱۳۸۲، راهنمای عملی روش‌های مشارکتی و فعال در تدریس، تهران: انتشارات آزمون نوین.

- [۱۶]- Fox Eades, J.M.,(۲۰۰۶). Classroom Tales:Using Storytelling to Build Emotional Social and Academic Skills across the Primary Curriculum. ۱۱-۱۸.
- [۱۷]- اریکسون.میلتون، روزن.سیدنی، ۱۳۷۵، نقش قصه در تغییر زندگی و شخصیت قصه درمانی، ترجمه قرقچون داغی. مهدی، تهران: نشر واحدی.
- [۱۸]- گلدارد. کاترین، گلدارد. دیوید، ۱۳۸۷، مشاوره با کودکان با روش بازی درمانی، ترجمه ارجمندی. زهرا، تهران: اندیشه آور.
- [۱۹]-Haegert,S.A.(۱۹۹۹).How does love grow? Attachment processes adapters and foster children as illustrated fictioal stories.Unpublished Doctoral Dissertation,UniversityofVictoria.Retrieved from www.proquest.com/pqd
- [۲۰]- مهوری.لیلی، ۱۳۸۴، بررسی اثر بخشی مهارت های اجتماعی بر روابط والد- فرزندانش آموزش دختر شهرستان کلاله، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- [۲۱]- لاریجانی، آرزو.طوغانی، رویا. ۱۳۹۲، تاثیر قصه گویی بر رشد ذهنی و تفکر خلاق دانش آموزان مقطع ششم دبستان شهرستان تنکابن، کنفرانس بین المللی ادبیات و زبان شناسی.
- [۲۲]- علوی لنگرودی، سید کاظم. رجایی، افسانه. ۱۳۹۵، تأثیر برنامه درسی قصه گویی و نمایش خلاق بر خلاقیت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی در دروس انشاء و هنر، پژوهش در برنامه ریزی درسی.
- [۲۳]- افشاری، علی. ۱۳۸۵، قصه قصه گویی و تاثیرات تربیتی آن.
- [۲۴]- کریمی، عبدالعظیم. ۱۳۸۲، نیمه پنهان آموزش و پرورش رسمی، چاپ اول، تهران: نشر عابد.
- [۲۵]- پلووسکی، آن. ۱۳۷۶، ترجمه مصطفی رحمان دوست، قصه گویی در خانواده، چاپ دوم، تهران: انتشارات مدرسه.